

PHG: Philips na 1912 (vervolg op artikel over P&Co)

(Door: Ton van Schijndel; uit: Perfinpost 148, mei 2024)

Het jaar 1912 is een belangrijk jaar in de geschiedenis van Philips. Het markeert de overgang van een familiebedrijf naar een beursgenoteerde firma: de NV Philips' Gloeilampenfabrieken.

N. V. Philips Gloeilampenfabrieken te Eindhoven.
Ten kantore van Labouchère Oyens & Co's Bank wordt op 6 September a.s. de inschrijving opgesteld op f 2,250,000 6 % cum. pref. aandelen, met aandeel in de overwist, der N. V. Philips Gloeilampenfabrieken. De koers van uitgifte bedraagt 104 %.

Afb. 1: Artikel in Algemeen Handelsblad van 02-09-1912

Afb. 2: Aandeel Philips' Gloeilampenfabrieken

Dat is het sein om de perforatie P&Co niet langer te gebruiken. PHG 1 komt ervoor in de plaats.

Afb. 3: de perfin PHG 1, gebruikt van 1912-1926. Vanaf 1933 is deze perfin nog bij fiscaalzegels gebruikt. Ph.G. staat voor Philips' Gloeilampenfabrieken.

Wegens successen kon Philips verticaal integreren met een metaal-, glas- en papierfabriek. Daardoor kreeg het de volledige productie van hun gloeilampen in handen. Al in 1907 was de overstap gemaakt naar de metaaldraadlamp. Dat bleek een snel groeiende productie en deed uiteindelijk de verkoop van de kooldraadlampen krimpen.

Philips maakte reclame voor de metaaldraadlampen, onder andere door het uitbrengen van prentbriefkaarten (zie afb. 4)

Afb. 4: prentbriefkaart met reclame voor de 'getrokken metaaldraad'.

Het succes van Philips brengt welvaart naar Eindhoven. Meer dan duizend werknemers waren werkzaam in de fabrieken, driekwart daarvan was vrouw. Een groot deel van de werknemers werden uit andere delen van Nederland aangetrokken. Anton Philips weet dat medewerkers ook in de buurt moeten wonen. Hij stichtte in 1910 het Philipsdorp (zie afb. 5) waarin medewerkers van alle gemakken zijn voorzien. Tussen 1910 en 1920 worden er 700 huizen gebouwd. Er kwamen 'gezonde' woningen met moestuinen en in het dorp ontstaat een gemeenschap met verschillende voorzieningen zoals een Philipsbakkerij, -drogisterij en een sportveld- dat later zal volgroeien tot de bekende Philips Sport Vereniging (zie PSV-logo afb. 6).

Afb. 5: Philipsdorp

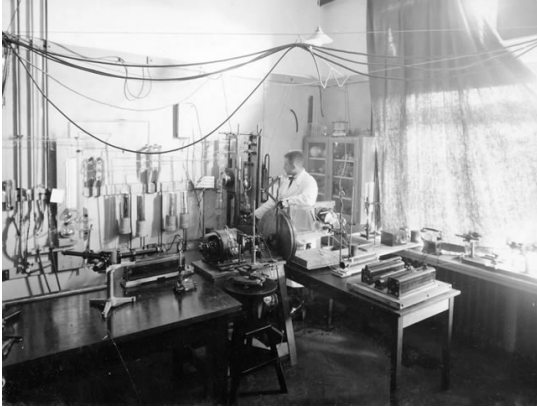

Afb. 6: Logo PSV

Hoe groeit Philips gedurende de Eerste Wereldoorlog?

In 1914 richt Philips NatLab op. Dit natuurkundig laboratorium is ontworpen om te experimenteren met een energiebesparende halfwattlamp. De 27-jarige

fysicus Gilles Holst (1886-1968) krijgt van het bedrijf de mogelijkheid de eigen kennis van de gloeilamp zo groot mogelijk te maken in de hoop de concurrentie te overtroeven.

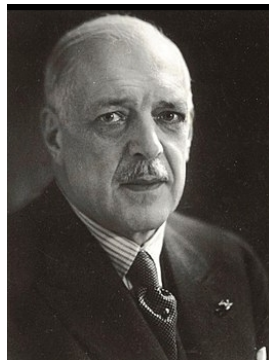

Gedurende de Eerste Wereldoorlog spelen er echter problemen op. Hoewel Nederland neutraal is, wordt het voor Philips steeds moeilijker om aan bepaalde grondstoffen te komen. In 1915 ontstaat er een dringend tekort aan argon, waarop het bedrijf besluit een eigen gasfabriek te openen. Inmiddels heeft Philips dusdanig veel takken van het productieproces in handen dat de succesformule groeit.

Gerard en Anton Philips blijven als directeuren van de NV de drijvende krachten achter de verdere ontwikkeling van het bedrijf.

Afb. 8: Gerard Philips (1858-1942)

Afb. 9: Anton Philips (1874-1951)

Afb. 10: Expressebrief met 2 perfins PHG 1 uit 1918

De jaren na de Eerste Wereldoorlog staan vooral bekend om de productie van radio, maar ook televisie, scheerapparaten en medische apparatuur. Philips beperkt zich niet langer tot het maken van gloeilampen maar ontwikkelt zich langzaam tot het electronicabedrijf voor consumenten dat wij kennen. Deze verandering begint met de radio. Een logische ontwikkeling, want ook in radio's werden lampen (radiobuizen) gebruikt. Vanaf 1922 zijn er radio-omroepen waardoor het product binnen het bereik van de consumentenmarkt komt.

Philips probeert in te spelen op de explosief groeiende markt, de gloeilampenfabriek is zelfs deels verhuisd om plaats te maken voor de productie van radiobuizen. Er worden na vijf jaar al een miljoen radio's verkocht (zie ook de eerste radio, afb. 11).

Afb. 11: eerste Philips-radio

Eindhoven. Panorama Philipsfabrieken (Luchtfoto)

Afb. 12: Philips fabrieksgebouwen met rechts de zevenhoekige toren, 1920-1929

Philips bepaalde het nieuwe stadsgezicht. Aan de Emmasingel kwam een fabriekscomplex te staan dat in 1921 bekroond werd met de Lichttoren. Dit zevenhoekige gebouw in functionalistische stijl van de hand van Dirk Roosenburg, groeit uit tot het symbool van het nieuwe Eindhoven. Wie Eindhoven binnenkwam, zag de Lichttoren, ook omdat op de bovenste verdieping, waar zich de testruimtes voor lampen bevonden, altijd licht brandde.

Afb. 13: De perfin PHG 2 Philips' Gloeilampenfabrieken werd gebruikt van 1925-1928

In 1925 wordt een nieuwe perforator in gebruik genomen bij Philips (PHG 2). De perfin PHG 1 wordt nog gebruikt tot 1926.

Afb. 14: Poststuk van Philips met de perfin PHG 2, gedateerd 12 juni 1928.

Eindhoven wordt in 1920 in één klap uitgebreid met vijf omliggende dorpen. Door de enorme expansie van Philips verdubbelt in tien jaar tijd het aantal inwoners. Het maakt Eindhoven tot de snelst groeiende stad van Nederland. Door het grote aantal nieuwkomers en de op volle toeren draaiende economie wordt ook wel gesproken van een 'Amerikaansche groei'.

Ook in de jaren twintig van de vorige eeuw ging het werk van het NatLab (zie af. 15) gestaag door. De fysicus Van der Pol trad in 1922 in dienst met als opdracht een onderzoeksprogramma te starten met radiotechnologie. Van der Pol heeft belangrijke bijdragen geleverd aan onderzoek naar de voortplanting van radiogolven, waaronder de invloed daarop van de kromming van het aardoppervlak, alsmede aan de theorie van elektrische schakelingen en trillingen, en wiskundige problemen die daarmee in verband staan.

Elektrotechnicus Tellegen trad in dienst bij het NatLab in 1923, en werd Van der Pols eerste medewerker. Tellegen richtte zich eerst op triodes, en vond in 1926 de pentode uit, een radiobuis die werd gebruikt in Philips' eerste radio-ontvanger. Later werd de pentode in vrijwel elke radio en elke versterker toegepast.

Op 12 maart 1927 slagen onderzoekers erin met een kortegolfzender het eerste radiocontact met de Nederlandse overzeese gebieden tot stand te brengen: "Hallo Nederlands-Indië! Hier PCU, de kortegolfzender der Philips-laboratoria, Eindhoven, Holland".

Philips is de eerste partij die zo'n grote afstand - 16.000 kilometer - weet te overbruggen. Vanuit de hele wereld volgen bewonderende reacties.

Afb. 15: Het NatLab

Van gloeilamp tot Philishave

Na de gloeilamp en de radio volgen nieuwe Philips-producten elkaar in hoog tempo op. In 1928 brengt het bedrijf het eerste draagbare Metallix-röntgenapparaat op de markt, dat medisch personeel beschermt tegen röntgenstraling. In 1939 wordt de Philishave gelanceerd, het eerste scheerapparaat met roterende koppen, ook wel bekend als de 'staalbaard'. Na de oorlog volgen ondermeer de Ultraphil hoogtezon (1945) om spierpijn te verzachten, het cassettebandje (1963), de cd (1983) en het Senseo-koffiezetapparaat.

Afb. 15: radio 'Philips-kapelletje'

Afb. 16: Philips-logo met sterren

De jonge architect krijgt in 1925 de leiding over de reclameafdeling van Philips. Nadat hij een consequente huisstijl heeft doorgevoerd, waarbij

het bekend Philipsembleem met sterren, die symbool staan voor het licht en de radio, richt hij zich steeds meer op productontwerp. Onder zijn creatieve leiding is Philips een van de eerste Europese bedrijven dat een sterk accent legt op design.

De oorlog (1940-1945)

Op 10 mei 1940 valt Duitsland Nederland binnen. Twee dagen later wordt ook Eindhoven bezet. Het Sinterklaas-bombardement verwoest het vooroorlogse centrum. Ondanks de schaarste en maatregelen tegen joden gaat het dagelijkse leven gewoon door.

Ook de productie in de Philipsfabrieken werd voortgezet. De 35-jarige Frits Philips, het enige directielid dat niet naar het buitenland was gevlucht, ziet dit als de beste manier om het bedrijf en zijn 15.000 werknemers door de oorlog te loodsen. Een groot deel van de in Eindhoven geproduceerde radiobuizen is bestemd voor het Duitse leger. Dit is een doorn in het oog van de Britten, die besluiten actie te ondernemen. Op 6 december 1942 is het zover. Onder de noemer Operation Oyster stuurt de Britse luchtmacht 93 bommenwerpers richting Eindhoven. Laagvliegend over de stad droppen ze een voor een hun lading. In vier minuten tijd worden de Philipsfabrieken aan de Emmasingel lamgelegd. Ook in 1944 vindt nog een bombardement op de fabrieken plaats.

Eerste tv-uitzending

In de jaren na de oorlog verovert televisie de Amerikaanse en Europese markt. Na de gloeilamp en de radio ziet Philips, dat al sinds de jaren twintig met televisie experimenteert, een potentieel nieuw succesproduct. Om de Nederlandse consument warm te maken voor het nieuwe medium begint het bedrijf in 1948 met eigen tv-uitzendingen.

Afb. 17 Het eerste commerciële televisietoestel dat Philips maakte (1949)

Op 18 maart van dat jaar vindt vanuit het NatLab de eerste live tv-uitzending plaats. Na drie jaar meent Philips voldoende draagvlak gecreëerd te hebben voor het nieuwe medium en stelt het de tv-zender ter beschikking aan de NTS.

Op 2 oktober 1951 verzorgt de NTS vanuit Bussum de eerste tv-uitzending voor heel Nederland. Mede hierdoor is de lancering van het eerste tv-toestel door Philips een succes.

Technische Hogeschool

Op 19 september 1957 verricht koningin Juliana de officiële opening van de Technische Hogeschool Eindhoven (THE). Het is tevens de start van het eerste collegejaar. Aan de totstandkoming gaan jaren van lobbyen vooraf. Al direct na de oorlog ontstaan plannen voor een tweede technische hogeschool in Nederland. Eindhoven presenteert zichzelf als logische keuze vanwege het industriële karakter van de stad. De huisvesting is geen probleem: in Woensel is genoeg ruimte. In 1951 schenkt Philips alvast 1 miljoen gulden. De THE start in 1957 met vier faculteiten in noodgebouwen. Pas zes jaar later wordt het hoofdgebouw opgeleverd. In 1986 wordt de THE door een wetswijziging gepromoveerd tot universiteit.

NatLab Waalre

Veertig jaar na de oprichting is het NatLab uit zijn voegen gegroeid. In 1963 verhuist het Philips-laboratorium daarom van de Kastanjelaan naar buurgemeente Waalre. De nieuwe campus biedt ruimte aan drieduizend medewerkers en is daarmee groter dan welke Nederlandse universiteitscampus dan ook. Het NatLab staat bekend om de vrijheid waarin onderzoek verricht kan worden. Na een gemeentelijke grenscorrectie in 1972 ligt het NatLab weer in Eindhoven.

Hightech en design (1980-heden)

Eindhoven krijgt in de jaren negentig grote klappen te verwerken door massaontslagen bij Philips en DAF. De invloed van Philips neemt verder af als het hoofdkantoor in 1998 naar Amsterdam verhuist. In het post-Philips-tijdperk transformeert de stad van lelijk eendje tot wereldwijde technologie-hub. Tientallen hightechbedrijven geven de stad wereldfaam. Design wordt een handelsmerk.

Overigens zijn er in tal van landen Philipsvestigingen bekend met een eigen perfin. Is een van onze leden bereid daarover een keer wat te publiceren?

Bronnen:

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Philips_Natuurkundig_Laboratorium
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Koninklijke_Philips
- [Npokennis.nl/ hoe-werd-het-koninklijke-philips-groot](http://Npokennis.nl/)
- Boek 'Philips honderd, 1891-1991', uitgave Philips
- *De kleine Geschiedenis van Eindhoven voor dummies*, Freke Sens, BBNC Uitgevers, Amersfoort 2019
- *Perfins: uit eigen collectie*
- *Poststukken met perfins: jubileum-cd PCN, 2012.*
- *Krantenartikelen: www.delpher.nl*
- *Luchtfoto: Ned instituut voor Militaire Historie*
- *foto NatLab: www.opusklassiek.nl*